

Dialog církve se světem *

Nová náboženská hnutí jako znamení doby v dokumentu *Teologie dnes*

Jaroslav Franc

Dokument Mezinárodní teologické komise (MTK) *Teologie dnes* (TD) vznikl z potřeby nalézt společnou základnu, na které mohou růst legitimně pluralitní teologické přístupy současného katolického světa (čl. 2–3). Článek se věnuje vybranému tématu dokumentu MTK a to dialogu církve se světem, respektive „znaméním doby“ (čl. 56).¹ Zvláštní pozornost je věnována tématu, které není výslovně zmíněno v celém dokumentu, ale mezi řádky se ozývá jako aktuální otázka. Zvláště téměř závěrečné slovo dokumentu o pocitu prázdnoty a nepřítomnosti Boha v životní zkušenosti současného člověka (čl. 98) odkazuje na jev spojený úzce s životem moderního člověka, a to na nové formy prožívání náboženství a na náboženské novotvary vůbec, které tento „prázdný prostor“ vyplňují. Nová náboženská hnutí (NNH) jsou v tradici katolické církve i v díle některých teologů pojímána jako znamení doby. V článku tedy představíme způsob prezentace „znamení doby“ v dokumentu včetně krátké reflexe, a následně také stručně představíme genezi interpretace nových náboženských hnutí v oficiálních dokumentech katolické církve.

1. DOKUMENT *TEOLOGIE DNES* A ZNAMENÍ DOBY

Jedním z hlavních cílů dokumentu TD je nepochybně stanovit kritéria katolického teologického bádání. Vedle klasických pramenů teologické práce tvořících značnou část dokumentu (apoštolská Tradice, Písmo, učitelský úřad církve) zmiňuje dokument mimo jiné také teologickou novinku, a to až téměř v samotném závěru, když upozorňuje na jedno z hlavních kritérií dnešní teologie – tzv. naslouchání světu. Jako novinku ji můžeme označit v perspektivě staletého vývoje, kterým dosud prošla

* Práce vznikla v rámci projektu OP VK Institut interkulturního, mezináboženského a ekumenického výzkumu a dialogu, reg. č.: CZ.1.07/2.3.00/20.0154.

¹ Čísla v závorkách odkazují na dokument *Teologie dnes* v českém překladu. MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Teologie dnes: Perspektivy, principy a kritéria*, Olomouc: VUP, 2013.

katolická teologie, ačkoliv křesťané nikdy v dějinách nebyli zcela slepí a hlouší k dějinným událostem a vždy je interpretovali. Rovina interpretace nových kulturních jevů byla vždy specifická. Aktuální pohled na četbu znamení doby nabízí dokument *TD*. Pojem znamení doby *signa temporum* (*Gaudium et spes* 4)² se začal užívat v teologii od vydání dokumentů Druhého vatikánského koncilu. Zvláště pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* vyzdvihuje pozitivní hodnotu lidské kultury, skrze kterou k ní promlouvá Duch ve znameních doby (*Gaudium et spes* 4).³ Od zahájení Druhého vatikánského koncilu uběhlo již padesát let a také téma znamení doby se často ozývalo v některých teologických studiích.⁴ Vedle ozvěn se jen výjimečně ukázala schopnost katolické teologie číst systematicky některá znamení doby teologickým pohledem v pluralitě teologických tradic.

Články 51 až 57 dokumentu *TD* hovoří o znameních doby a o jejich prospěšnosti pro teologii církve v části nadepsané *Dialog se světem*. Články jsou sestaveny v této struktuře. První článek oddílu odkazuje na výše zmíněný dokument Druhého vatikánského koncilu. V *Gaudium et spes* se píše, že církev jdoucí ve stopách Ježíše Krista má sloužit, vydávat svědectví a vést ke spáse a pro plnění tohoto úkolu „musí neustále zkoumat znamení doby“. Jako kritérium interpretace znamení doby slouží „světlo evangelia“ (*Gaudium et spes* 4). Povahou je text odstavce odkazem na Druhý vatikánský koncil, kde jsou v *Gaudium et spes* vedle sebe postavena znamení doby a evangelium (čl. 51). V dalším článku je pojmenována situace křesťanů a celé církve v dějinách, a to jako dlouhodobý a dynamický rozhovor a dialog církve a světa, protože církev je svým charakterem také dějinná událost a žije „na rozhraní mezi evangeliem a každodenním životem, což je zároveň hranice mez minulostí a budoucností.“ Zde opět s odkazem na *Gaudium et spes* (čl. 52). Třetí odstavce oddílu vyzdvihuje postavení teologie v tomto dialogu a v krátkém výčtu najdeme čtyři základní okruhy, které můžeme v dokumentu chápat jako místa zrodu nových znamení doby: společenské proudy, náboženské proudy, kulturní proudy a vědecké obory (čl. 53). Významné je, že se v dokumentu *Teologie dnes* označují jako znamení doby pozitivní i negativní události a jevy ve světě, které charakterizují či definují určitou

² Dokumenty Druhého vatikánského koncilu jsou citovány dle *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha: Zvon, 1995.

³ MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Teologie dnes*, s. 44, pozn. 118.

⁴ Srov. Kelton Cobb, *The Blackwell Guide to the Theology and Popular Culture*, Oxford: Blackwell Publishing, 2005.

etapu lidských dějin (čl. 54). Dokument vyjmenovává některé konkrétní jevy jako znamení doby: odhalení historické povahy existence, osvícenství, Francouzská revoluce, emancipace žen a boj za jejich práva, ekologická hnutí apod. Následně k výše citovanému měřítku „světla evangelia“ je přidán krátký výčet dalších kritérií, jež pomáhala církvi překonat období „přemrštěné opatrnosti“, ve kterém vnímala tyto nové fenomény výlučně jako hrozby. Jako první je jmenován *sensus fidei* Božího lidu, dále prorocká jasnozřivost jednotlivých věřících a jako poslední dialog teologie a kultury. Znamení doby byla i proto v těchto „opatrných“ dobách poznána jako události, skrze které hovoří Duch svatý (čl. 55). Taková četba znamení doby je však v teologii spojena se „složitými hermeneutickými problémy“. Teologie je zde proto chápána jako věda úzce spojená s interpretací (čl. 56). Předposlední odstavec odkazuje opět na dějinný charakter křesťanského života, když pojmenovává úzkou spojitost mezi dvojím nasloucháním v životě křesťana, a to mezi nasloucháním Božímu hlasu v Ježíši Kristu a také jeho ozvěnám v jiných osobách, místech a kulturách. Výslovně jsou znamení doby dána do kontextu s mimokřesťanskými náboženskými tradicemi, tentokrát s odkazem na dokumenty Druhého vatikánského koncilu *Nostra aetate*, čl. 2, a *Ad gentes*, čl. 11, s parafrází slov Justina Mučedníka (zemř. 165) o „semelech slova“ přítomných v kulturách a náboženstvích lidstva. Poslední článek č. 58 je závěrečným shrnutím.

2. ZNAMENÍ DOBY A KONTEXT KRITÉRIÍ V DOKUMENTU *TEOLOGIE DNES*

Úkolem teologie i celé církve je v pozitivních i negativních událostech dějin hledat inspiraci Ducha, který tímto způsobem hovoří nejen k církvi, ale také ke světu. Kontakt se znameními doby přiznává dokument celé církvi, nikoliv pouze teologům nebo správcům církevních úřadů. Zde se nachází citlivé místo při teologické práci se znameními doby. *Gaudium et spes* jako kritérium stanovuje četbu evangelia, které je orientačním bodem pro život každého křesťana. Specifikum teologie je však v její systematické reflexi podpořené více kritérii, vždyť sám dokument jich ve dvanácti kapitolách vyjmenovává několik. Naslouchání znamení doby pro teologa tedy není cestou, která by měla být izolovanou metodou práce. Ale je třeba, aby byla pěstována společně s již zmíněnými klasickými (Tradice, Písmo a učitelský úřad) i dalšími kritérii teologické práce (čl. 57).

Z popsaného vyplývá další důležitý moment. Autoři dokumentu tím upozorňují na důležitost rozlišování toho, co je ve znameních doby slučitelné s evangeliem, a co s ním slučitelné není. Znamení doby tedy nemohou být považována *a priori* za *locutio Dei* (*Dei verbum* 9), ale pro dějinně dynamický charakter je třeba znamení doby nejprve zkoumat, také rozvažovat a především rozlišovat. Věřící (zde ve smyslu křesťana žijícího ve světě) jsou podle dokumentu *TD* nejtěsněji spjati s církví i se světem, a proto čtou jak znamení doby, tak také naslouchají Božímu slovu v církvi. Křesťané žijící v církvi i ve světě jsou symbolem církve, která sice není pouhým produktem dějin, ale přesto v dějinách žije a s dějinami souzní v jisté harmonii. Vedle toho je třeba věnovat pozornost prorocké jasnozřivosti věřících, kteří čerpajíce z křestní milosti rozvíjejí dar prorockého vidění událostí. A v neposlední řadě také sama komunita teologů a dějiny teologické reflexe jsou jistým kritériem.

Jako problematické můžeme v dokumentu pojmenovat umístění četby znamení doby explicitně do kontextu kritéria evangelia, *sensus fidelium*, prorocké jasnozřivosti věřících a dialogu teologie s kulturou bez jasnější zmínky o Tradici a magisteriu. Četba znamení doby kriticky hodnocená pouze „prorockou jasnozřivostí“ se může stát místem nepochopení a sporů a v extrémním případě až oslavou znamení doby jako místa zjevení.

Oddíl dokumentu o dialogu se světem, respektive o četbě znamení doby, by si jistě zasloužil propracovat do větších podrobností, aby se tak této oblasti inspirace pro teologii dostalo větší pozornosti. Jedná se o nové téma od doby Druhého vatikánského koncilu a je doprovázeno jistou diskuzí.⁵ Četba například NNH jako znamení doby a naslouchání světu může vést buď k odmítnutí tohoto světa z opatrnosti, nebo naopak k adoraci světa jako cesty přirozené milosti. Jen teologicky erudovaná a metodologicky přesná práce může vést k nalezení vyváženého postoje ke znamení doby. Je pochopitelné, že se v případě dokumentu *Teologie dnes* jedná o text, který nemůže vyčerpávajícím způsobem reagovat na veškeré okolnosti četby znamení doby, a proto je možné naznačenou myšlenku formulovat také pozitivně. Dokument *Teologie dnes* stanovuje základní charakteristiku kritéria katolické teologie označenou jako dialog se světem (četba znamení doby) a zároveň toto kritérium staví do

⁵ V oblasti NNH srov. Benignus Chukwunedum OGBUNANWATA, *New Religious Movements or Sects: A Theological and Pastoral Challenge to the Catholic Church*, Bern: P. Lang, 2001.

kontextu metody teologické práce s tím, že teologii nechává široký prostor pro další vyjasnění metody. Zároveň dokument nechává současně teologii otevřený prostor pro nalezení vhodné hermeneutiky v dialogu se světem.⁶

Spojení četby znamení doby s nasloucháním evangeliu, Tradici a magisteriu v sobě nese další důležitý moment, a to metodologické vymezení se vůči společenským vědám moderní doby. Vědecké obory zkoumající společenské fenomény, které můžeme v teologii označit jako znamení doby, užívají k analýze a popisu situace nejčastěji empirické postupy.⁷ Společenské vědy jsou postaveny na sběru faktů a dat, které podle definované metody interpretují a snaží se tak najít mezi fenomény jednoznačné vztahy,⁸ velmi často pak vztahy kauzální. Pokud by katolický teolog četl pouze znamení doby bez kritéria evangelia nebo kritérií jiných, mohl by být jeho metodologický přístup identický s přístupem společenských věd, tedy postavený pouze na sběru empirických hodnot a na interpretaci metodou společenských věd. Výsledky jeho práce by byly k nerozeznání od výzkumů sociologů či kulturních antropologů. V případě studia NNH by se teologie stala variantou religionistiky. Existuje zde tedy oprávněné riziko, že se z teologie zkoumající znamení doby může stát společenská věda nadále používající teologický slovník. Proto je důležité při naslouchání světu naslouchat také evangeliu, číst ho ve světle Tradice a v kontextu výroků magisteria, včetně dalších kritérií, aby tak teologie zachovala vlastní vědeckou charakteristiku. Pojmenování tohoto rizika v dokumentu TD není zcela explicitně uvedeno. Z kontextu je možné usoudit, že i toto byl jeden z možných důvodů, proč byla v úvodu oddílu II. 6 parafrázována pasáž *Gaudium et spes* 4, kde se vedle zkoumání znamení doby staví kritérium evangelia. Autoři dokumentu zde zřejmě odpovídají na otázku položenou v úvodu dokumentu, co vlastně charakterizuje katolickou teologii a co jí propůjčuje identitu v konfrontaci se světem (čl. 1).

⁶ Srov. Ctirad Václav POSPÍŠIL. *Hermeneutika mystéria: Struktury myšlení v dogmatické teologii*, Praha: Krystal OP ; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

⁷ Srov. Pavel AMBROS, „Může existovat církev bez služby chudým? Vazby a hranice postorace a církevní sociální práce,“ in *Spravedlnost a služba: Sborník vydaný k příležitosti 10. výročí činnosti CARITAS-VOŠ sociální Olomouc*, ed. Jakub Doležel, Olomouc: CARITAS-VOŠ sociální, 2006, s. 8–10.

⁸ Světem NNH se ze společenských věd zabývá především religionistika. Metodologické přístupy v religionistice a důraz na sběr a interpretaci faktů přináší přehledně např. Jacques WAARDENBURG, *Bohové zblízka: Systematický úvod do religionistiky*, Brno: Georgetown, 1997.

Nahlédněme proto krátce do nedávných dějin katolické církve i teologie a představme průřez oficiálními postoji církve k NNH, která jsou postupně čtena jako znamení doby. Na podrobnější pohled do rozrůstajícího se světa teologické reflexe, která se pokouší číst NNH jako znamení doby, zde již z formálních důvodů nezbývá prostor. Protože hovoříme o NNH, bude i reakce katolické církve nová ve smyslu časového určení. Zde se pokusíme o základní chronologii a prezentaci vývoje tohoto postoje.

3. OFICIÁLNÍ POSTOJ KATOLICKÉ CÍRKVE K FENOMÉNU NOVÝCH NÁBOŽENSKÝCH HNUTÍ

První monotematické vyjádření církve k fenoménu NNH má svůj počátek v roce 1984, kdy se ve Vatikánu sešla celá řada podnětů od biskupských konferencí z celého světa. Konference reagovaly na přímou výzvu Říma zabývat se fenoménem „sekt, nových náboženských hnutí a kultů“.⁹ Na podzim roku 1985 byla shromážděna řada vyjádření od jednotlivých biskupských konferencí, která byla doplněna o podrobný popis situace v jednotlivých diecézích, informačními materiály, články i studie. V roce 1986 byl vypracován dokument ve formě zprávy, který čerpal především ze zaslaných podkladů a přinesl základní deskriptivní vhled do problematiky. Význam dokumentu spočívá v rozsahu diskuze, ze které vznikl. Především zapojení několika vatikánských úřadů je pozoruhodné. Dokument je autorizován Sekretariátem pro jednotu křesťanů, Sekretariátem pro nekřesťany a Papežskou radou pro kulturu. Text je publikován bez nároku na autoritativní naukové vyjádření, neobsahuje závazné naukové vyjádření, morální směrnice ani pastorační nařízení. Je prezentován jako názor, který může být podroben názorové diskuzi, což se také záhy po jeho vydání stalo.¹⁰ Členěn je do tří základních okruhů. Nejprve definuje pojem „sekt, nových náboženských hnutí a kultů“. Dále pojmenovává skupinu mládeže, která je nejcitlivější na oslovení ze strany NNH. Úvodní část dokumentu také přináší jeden z hlavních výsledků procesu dotazování, ze kterého vyplývá, že „tento fenomén nemá být vnímán jako hrozba pro církve (ačkoliv mnozí považují agre-

⁹ „Les Sects ou Movements Religieux: Défi Pastoral,“ *Documentation Catholique* 69 (1. června 1986): 2.

¹⁰ Přehled diskuze přináší John SALIBA, „Vatican Response to the New Religious Movements,“ *Theological Studies* 53, č. 1 (1992): 3–39.

sivní proselytismus některých sekt za značný problém), ale spíše jako výzva pro pastorači.¹¹ Dokument vyzdvihuje, že vedle jednoznačné nutnosti zachovat vlastní křesťanskou identitu musíme mít také na paměti, že každá náboženská skupina má právo vyznávat svou vlastní víru a žít podle vlastního svědomí. První zřetelný krok katolické církve do světa NNH se začíná jasným přihlášením se k tématu důstojnosti a svobody každé lidské osoby a nedotknutelnosti jejího svědomí.

Postoj Vatikánu projevující se v dokumentu je především informativní a narativní, když sumarizuje to, co bylo sděleno jednotlivými místními církvemi do Říma. Proto je třeba číst dokument nejen ve světle toho, co sděluje a co je jeho obsahem, tedy popis kritické situace a pastorační doporučení, ale především je třeba mít na mysli, že dokument zcela záměrně některé pohledy na problematiku opomíjí. Zvláště teologické zhodnocení NNH je dosud zcela nedotčenou oblastí. Velkým přínosem dokumentu je nadále samotný vstup na pole studia NNH. S odvoláním na mimořádnou synodu z roku 1985 popisuje dokument situaci současného světa dokonce jako neoddělitelně spjatou s NNH. A protože NNH ovlivňují kulturu, je církev dle dokumentu povinna „soustavně analyzovat znamení času v měnícím se světě.“¹² První systematicky zpracovaný postoj vatikánských sekretariátů označuje svět NNH jako znamení doby.

Dalším důležitým milníkem v reflexi NNH katolickou církví je zvláště významný text *Dialog a hlásání*¹³ z roku 1991. Dokument vydaný k výročí *Nostra aetate* uvádí ve třináctém článku s nadpisem „Nová náboženská hnutí“:

Mezináboženský dialog by se měl rozšířit na všechna náboženství a jejich stoupence. Tento dokument se však nebude zabývat dialogem se stoupenci „nových náboženských hnutí“, protože to nedovoluje rozmanitost, kterou tato hnutí představují, a s tím související nutnost rozlišovat lidské a náboženské hodnoty, které každé z nich obsahuje.¹⁴

¹¹ Srov. „Les Sects ou Movements Religieux,“ kap. 1.6.

¹² Tamtéž, kap. 5.2.

¹³ PONTIFICAL COUNCIL FOR INTERRELIGIOUS DIALOGUE, „Dialogue and proclamation: Reflection and Orientations on Interreligious Dialogue and the Proclamation of the Gospel of Jesus Christ,“ dostupné na www.vatican.va, odkaz goo.gl/45SSE [zveřejněno 19. 5. 1991, cit. 23. 5. 2013].

¹⁴ Tato otázka byla řešena v dokumentech publikovaných ve spolupráci s Papežskou radou pro jednotu křesťanů, Papežskou radou pro mezináboženský dialog, Papežskou radou pro dialog s nevěřícími a Papežskou radou pro kulturu. Poslední dvě byly slou-

Nová náboženská hnutí jsou zřetelně začleněna do kategorie náboženských tradic, byť nových a často provokativně radikálních. Mají být oslovena ve věci dialogu o lidských a náboženských hodnotách, které v sobě nesou. Budou-li tato hnutí chtít vstoupit do diskuze s katolickou církví, potom je třeba vypracovat základní předpoklady pro vedení takového dialogu. Dokument konkrétní metody práce nedefinoval, přesto je jeho velkým přínosem pojmenování základního postoje katolické církve k NNH – dialog církve se světem NNH.

Bohatý vývoj v oblasti reflexe NNH shrnuje antologie textů z let 1986 až 1994 zpracovaná pod vedením M. P. Gallaghery.¹⁵ Poměrně útlý text je výběrem pasáží z vybraných textů a dokumentů, které svět NNH reflektují z pohledu katolické tradice. Autoři čerpali z několika textových skupin. První jsou texty Jana Pavla II., jeho encykliky, proslovy, dopisy, poselství. Dále je to dokument *O některých aktuálních otázkách eschatologie*¹⁶ Mezinárodní teologické komise a dokumenty jednotlivých vatikánských sekretariátů a papežských rad. Poslední skupinu tvoří dokumenty vzniklé v souvislosti s mimořádnými konsistořemi kardinálů a místních biskupských synod. Příznačné je rozdělení dokumentu a také uvedení do problematiky. Text začíná tvrzením, že NNH jsou světově rozšířený fenomén, který jsme nuceni reflektovat. Na počátek reflexe je tedy stanovena zkušenost se světem, který je třeba reflektovat. Nikoliv zkušenost víry, která uvádí člověka k nové interpretaci světa. Proto je antologie zahájena popisem kulturního kontextu a příčin vzniku NNH. Navazuje se kapitolou o diverzitě NNH, která se nachází v dnešním světě. Až poté následuje kapitola o potřebě duchovního a teologického rozlišování tohoto světa, a to opět s bohatými odkazy na jednotlivé dokumenty. Pátá kapitola se věnuje NNH jako pastorační výzvě. Poslední, šestá část dokumentu zdůrazňuje postoj dialogu jako výchozího bodu jakéhokoli rozhovoru se světem NNH. Antologie se ve všech těchto bodech i ve struktuře silně inspirovala dokumentem z roku 1986 a každý z oddílů je proto uveden odkazem na tento text. Autoři antologie řazením jednotlivých dokumentů poukazují na témata, která se v průběhu osmi let uká-

čeny v roce 1993 v jednu radu pro kulturu. Celý text dokumentu je publikován ve francouzském originále *La Documentation Catholique*, č. 1919, 1. června 1986.

¹⁵ *Sects and New Religious Movements: An Anthology of Texts From the Catholic Church 1986–1994*, ed. Michael-Paul Gallagher, Remi Hoeckman, Ramon Macias Alatorre a Teresa Osorio Goncalves, Washington, DC: United States Catholic Conference, 1995.

¹⁶ MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *O některých aktuálních otázkách eschatologie*, Olomouc: Refugium Velehrad–Roma, 2008.

zala jako nejdůležitější. Jsou to NNH jako součást lidské kultury, potřeba jejich pečlivého studia (vznik, původ, nauka), potřeba rozlišování jejich obsahu na duchovní a teologické rovině, nezbytnost pastorační činnosti a s tím související rovina dialogu. Jedná se nejen o antologii, ale také o svého druhu reflexivní dokument, který je velmi dobrým přehledovým materiálem.

Dalším významným počinem je dokument v podobě studie z roku 2003, který je v české verzi dostupný pod názvem *Ježíš Kristus, nositel živé vody*.¹⁷ Autory jsou opět Papežská rada pro mezináboženský dialog a Papežská rada pro kulturu, které připravily dokument ve spolupráci s Kongregací pro evangelizaci národů a Papežskou radou pro jednotu křesťanů. Dokument opět není naukově závazný, protože se jedná o studii k tématu, kterou je však třeba nahlédnout v kontinuitě předchozích dokumentů. Text také zmiňuje hnutí Nového věku (angl. New Age) a s tím spojený holismus, jenž označuje jako jedno z hlavních znamení doby poslední čtvrtiny 20. století.¹⁸ Použití pojmu znamení doby však není nijak programové či centrální a zdá se, že se označení NNH a jejich nauky jako jednoho ze znamení doby objevuje spíše jako jedna z marginálií dokumentu. Přesto je možné konstatovat, že se i v tomto dokumentu pracuje s tímto teologickým pojmem a že je vložen do souvislosti s NNH.

Posledním velkým krokem v reflexi NNH je nepochybně konference z roku 2013, která se konala ve Vatikánu 16. května v domě sv. Marty. Sešlo se zde na čtyřicet představitelů z různých vatikánských dikasterií, papežských univerzit, Italské biskupské konference a římského vikariátu, aby společně pokročili v reflexi NNH a v odpovídající pastorační aktivitě. Setkání bylo organizováno Papežskou radou pro mezináboženský dialog společně s Kongregací pro evangelizaci národů, Papežskou radou pro jednotu křesťanů a Papežskou radou pro kulturu. Aktivita nebyla cílena na vytváření nového textu nebo směrnice, ale na setkání zainteresovaných osob a na reflexi a diskuzi nad tématem. Úvodní i závěrečné slovo pronesl kardinál Jean-Louis Tauran a moderátorem byl Miguel Angel Ayuso Guixot. Příspěvky ani výsledky setkání nebyly

¹⁷ PAPEŽSKÁ RADA PRO KULTURU, PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG, *Ježíš Kristus, nositel živé vody: Křesťanské zamyšlení nad New Age*, Praha: Česká biskupská konference, 2003.

¹⁸ Tamtéž, s. 22–23.

dosud publikovány, proto jsme odkázáni pouze na výčet témat.¹⁹ Patřila mezi ně především otázka souvislosti NNH a nové evangelizace, příspěvek přednesl prezident Papežské rady pro novou evangelizaci Rino Fisichella.²⁰ Michael Fuss z římské Gregoriánské univerzity hovořil na téma dialogu a konfrontace mezi vírou a důvěřivostí v dnešní společnosti.²¹ Juan Usma Gomez z Papežské rady pro jednotu křesťanů hovořil o paralelách mezi životem v katolické církvi a v letničních církvích.²² Alessandro Olivieri Pennesi, známý i českému čtenáři z knihy *Kristus podle New Age*, přinesl reflexi hnutí Nového věku.²³ Michael P. Gallagher, SJ z Gregoriánské univerzity přednesl analýzu kulturního kontextu hnutí Nového věku a nových náboženských hnutí.²⁴ Prezentované příspěvky vždy korespondovaly s dlouhodobým vědeckým zaměřením jednotlivých účastníků, jak je zřejmé z titulů uvedených v poznámkovém aparátu. Šíře zastoupení odborníků z různých oborů ukazuje na teologickou pluralitu v reflexi. Samotné konání konzultace prokazuje snahu o kontinuální výzkum a studium tématu uvnitř katolické církve.

ZÁVĚR

Krátký vhled do diskuze o nových náboženských hnutích odkryl, nalikol je nové a také problematické číst znamení doby na přelomu 20. a 21. století. Dokument *TD* přináší základní principy a charakteristiky pro současnou katolickou teologii i s některými doporučeními pro dialog se světem. Zvláště kritérium evangelia při četbě znamení doby a také formulace dvojího naslouchání vtělenému Slovu a slovu dnešního světa

¹⁹ VATICAN INFORMATION SERVICE, „Nuovi movimenti religiosi: Ricerca di efficaci risposte pastorali,“ dostupné na visnews-ita.blogspot.cz, odkaz goo.gl/f14RdV [zveřejněno 17. 5. 2013, cit. 1. 10. 2013].

²⁰ Srov. Rino FISICHELLA, *Was ist Neuevangelisierung?*, Augsburg: Sankt Ulrich Verlag, 2012.

²¹ Srov. *Rethinking new religious movements*, ed. Michael A. Fuss, Rome: Pontifical Gregorian University, Research Center on Cultures and Religions, 1998.

²² Srov. Juan F. Usma GÓMEZ, *Evangelización, proselitismo y testimonio común: Un estudio crítico de la cuarta fase del diálogo internacional católico-pentecostal (1990–1997)*, Roma: Pontificia studiorum Universitas A. S. Thomae Aq. in Urbe, 2001.

²³ Alessandro O. PENNESI, *Kristus podle New Age: Kritická analýza*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2000.

²⁴ Srov. Michael Paul GALLAGHER, *Křesťanství a moderní kultura*, Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2004.

i odhalování jednoho v druhém (čl. 57) mohou být inspirací pro další teologickou práci.²⁵ Tradice katolické církve v sobě na počátku 21. století nese již i reflexi světa NNH a dokument *TD* můžeme nahlédnout v kontinuitě této reflexe. Krátký vhled do diskuze o NNH ukazuje na fakt, že oficiální vyjádření katolické církev a samozřejmě i mnozí katoličtí teologové se pokoušejí vstupovat do světa NNH, analyzovat ho, teologicky reflektovat a vhodně na něj pastoračně reagovat. Tedy nikoliv pouze pasivně čekat na dějinnou transformaci nových náboženských představ jednotlivých hnutí ve společensky tolerované a etablované náboženské tvary. Kritérium četby znamení doby nesmí být oddělováno od kritérií jiných, především kritéria Písma a Tradice, aby při sběru faktů vypovídajících o znamení doby nedošlo k proměně teologické vědy na vědu společenskou.

**A Dialogue Between the Church and the World: New Religious Movements
as Signs of the Times in the Document *Theology Today***

Keywords: New religious movements; Theology Today; Signs of the Times

Abstract: The paper deals with the phenomenon of new religious movements, sects and cults from the perspective of the Catholic Church and the theology of Catholic tradition. The paper presents published documents from various Roman Catholic secretariats and councils from 1986 up until 2012. It also pays attention to selected figures of Catholic theological tradition interested in the world of new religious movements. The document of the International theological commission entitled *Theology Today: Perspectives, Principles and Criteria* (2011) was an impulse for reflection on sects and new religious movements. The emergence of new religions in the 20th century is presented as an opportunity for Christian Catholic tradition to recognise them as “signs of the times” (c.f. *Gaudium et spes* 4; *Theology today* II. 6.).

Jaroslav Franc, Th.D.
Katedra pastorální a spirituální
teologie
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc

²⁵ JAN PAVEL II., *Fides et ratio: Encyklika Jana Pavla II. adresovaná biskupům katolické církve o vztazích mezi vírou a rozumem* z 14. září 1998, Praha: Zvon, 1999, čl. 83.